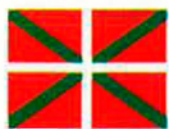

Departament basc:

Iparralde, el País Basc sota administració francesa, viu un debat sobre el seu futur després que el 64% dels alcaldes votaren recentment a favor del departament basc. La societat es manté a l'expectativa en espera que aquest pas tinga traducció pràctica i mentre els partits no es posen d'acord sobre la qüestió.

"Ho has aconseguit tot: diners, prestigi... però Euskal Herria t'oblidarà tan aviat com desaparegues si no fas res per ella." Aquestes paraules foren dirigides per Jean Aniotzbehere, alcalde de la localitat de Sara (Iparralde) al diputat de dreta de Donibane Garazi-Saint Jean Pied-de-Port, Michel Inchauspe. Propietari de la Banca Inchauspe, ministre de De Gaulle a final dels 60 i durant els darrers trenta anys conseller general de cantó de Donibane Garazi, Inchauspe es va caracteritzar en la dècada dels 80 pel seu antiabertzalisme i la seua oposició ferotge al projecte de departament basc –actualment Iparralde pertany, amb Bearn, al Departament dels Pirineus Atlàntics– promès per François Mitterrand el 1981 quan aquest va accedir a la presidència de la República francesa. Les paraules d'Aniotzbehere –que al seu torn és el president del Biltzar o consell d'alcaldes en favor del departament basc– sembla que tingueren algun efecte en el banquer basco-francès, qui es va convertir fa tres anys en el baluard de la reivindicació del departament basc. Fins i tot ha promogut una consulta popular, pagada de la seua butxaca, per conèixer l'atmosfera de la població d'Iparralde (250.000 habitants) sobre la qüestió. El tomb de la seua opinió es va concretar en la proposta del "3b" –País Basc, Bearn i Bigorra– amb que pretenia la modificació de les actuals fronteres departamentals i regionals d'Aquitània. Aquitània

està conformada per cinc departaments, un dels quals és el dels Pirineus Atlàntics. Inchauspe va proposar una reestructuració territorial d'aquesta regió –adduint qüestions d'eficàcia i d'equilibri demogràfic– que consistiria en la creació d'una nova regió conformada per tres departaments: l'actual departament dels Pirineus

Ja en els alboros de la revolució francesa, fa 200 anys, el diputat basc François Garat reclamava la creació d'un departament.

Atlàntics es dividiria en dos: Bearn i País Basc d'una banda i Bigorra de l'altra. Però l'Assemblea Nacional va rebutjar aquesta proposta.

Tot i això Inchauspe va aconseguir revitalitzar un debat històric entre els ciutadans bascos d'Iparralde –abertzales i no abertzales– sobre la importància d'una estructura institucional més d'acord amb les necessitats i interessos dels bascos del nord del Pirineu i sense que, per exemple, les decisions en matèria agrària o industrial sectorial hagueren de ser preses des de Pau, a 150 quilòmetres de Baiona.

La reivindicació del departament basc no és nova ni naix amb Inchauspe... és tan antiga com la república francesa, i ja en els alboros de la revolució s'escoltà la proposta per boca del diputat basc François Garat a l'Assemblea parisenca.

Alcaldes favorables. I 200 anys més tard la reivindicació ha pres cos novament, després que la majoria dels alcaldes d'Iparralde votaren recentment a favor d'una estructura administrativa pròpia. 93 alcaldes a favor (63,7%) i 53 en contra va ser el resultat de la votació, a la qual s'oposaren els alcaldes de les grans ciutats Baiona i Sant Joan Lohitzune, Jean Grenét i Michèle Alkliot-Marie. L'alcalde de Biarritz, Didier Borotra, no és favorable a la descentralització, però tampoc no se n'ha situat clarament en contra, més aviat ocupa una posició intermèdia.

Així mateix, París expressà la seua rotunda negativa a la reforma per boca dels dos ministres dels Pirineus Atlàntics; d'una banda François Bayrou –ministre d'Educació, president del Consell General dels Pirineus Atlàntics, i militant de la Unió per la Democràcia Francesa (UDF)–, i de l'altra Alain Lamassoure –ministre del Pressupost i president del districte BAB (Baiona, Anglet i Biarritz).

Aquesta situació ens dibuixa un plànol general del moment caracteritzat per la "confrontació" ja històrica, existent entre les poblacions de la costa –on s'aglutina la major part de la població i de l'activitat

Primer... i últim pas

KARLOS CORBELLA

econòmica— i l'interior —amb un perfil rural i en decadència demogràfica i econòmica. Població francesa —vinguda del nord— a la costa, enfront d'una població bascofona i molt arrelada als aspectes propis de la seua història i cultura basques en l'interior. “Ens correspon el dret de la terra”, ens diu l'alcalde de Sara, Jean Aniotzbehere. Segons aquest alcalde, la revolució francesa tractà de mesclar els bascos amb els bearnesos dins d'un mateix departament “per debilitar la identitat basca” i això explica al seu parer el retrocés de la llengua i cultura basques a

Iparralde durant l'últim segle. “Evidentment, no podem continuar així”.

A la costa, però, els alcaldes de les tres grans ciutats argumenten la inviabilitat econòmica i financera per evitar fins i tot entrar en el debat obert pels alcaldes de l'interior, un debat que no preveien que arribara a cotes tan elevades. Ningú no esperava un resultat tan favorable al departament i, segons les afirmacions del director del Consell per al Desenvolupament del País Basc, Pello Olagarai, quasi tots els alcaldes de l'interior haurien votat a favor del departament si no els

haguera fet por manifestar-se clarament sobre la qüestió.

I por és també la paraula que esgrimeix el periodista d'Iparralde Agustín Errotabehere quan reflexiona sobre l'actitud dels alcaldes de les grans ciutats: “por de Bairou”. I és que ningú —és a dir, cap dirigent de pes com Grenet, Lamassoure o Alliot Marie...— vol torpedinar el camí de François Bayrou, qui, segons sembla, solament té una obsessió: la presidència de la república. Mentrestant, ni Grenet ni Lamassoure tractaran de posar bastons a les rodes d'un polític que no pot prosperar si en el

Pocs partidaris de la creació del departament posen en qüestió la seua adhesió a França. Tanmateix, creuen que s'han d'obrir vies de col·laboració amb els bascos del sud per defensar interessos comuns.

ARXIU / PERE CODONYAN

François Bayrou, ministre d'Educació francès per la UDF. Aquest polític, obsesionat amb la presidència de la república francesa, no pot permetre's al seu currículum haver contribuït a l'"esmicolament" de França amb la creació del departament basc.

seu currículum figura el consentiment a l'esmicolament de França i, en un altre nivell, haver contribuït a donar ales als escassos nacionalistes radicals d'Iparralde.

Raons històriques, afectives i d'eficàcia administrativa conviuen en aquest còctel en què, això no obstant, les argumentacions polítiques separatistes no troben lloc, per molt que des de París tracten de donar força a aquesta idea.

Entre els favorables al departament, pocs posen en qüestió la seua adhesió a França, al sentiment francès; ningú no tracta de considerar que el departament basc constitueix el primer pas cap a una possible reivindicació de l'autonomia o de l'autogovern, que són les exigències dels nacionalistes d'esquerra. "El departament és el primer i l'últim pas", reconeix Aniotzbehere. No volen crear cap contradicció amb el sistema jurídic-polític francès. "Som francesos i no estem disposats a anar-nos-en amb Euskadi o amb Navarra", ens etziba l'alcalde de Sara, euskaldun, abertzale i defensor acèrrim del departament.

Cadascú des de sa casa, bascos del sud i del nord, obriran vies de cooperació conjunta —com de fet ja fan des d'instàncies municipals amb l'aposta per l'eurociutat Baiona-Biarritz-Donostia— en diferents matèries d'interès comú, com ara l'econòmic-financera, la cultural

A Iparralde, hi ha un nacionalisme sociològic, no organitzat, potencial votant fins i tot de formacions de centre i dreta.

i lingüística o fins i tot la turística, com ens dona a entendre Pello Olagarai. Sempre des del respecte a les diferències entre els bascos del nord i els del sud del Pirineu i del riu Bidasoa, com ara les tradicions jurídiques i administratives... i incidint més en la necessitat d'aprofundir en els interessos que els uneixen.

Estructura francesa. El diputat socialista François Maitia també en rep a Izpura, a la mateixa frontera amb Navarra, per mostrar la seua adhesió al departament, a establir una "estructura francesa i republicana per a Iparralde": "d'aquesta manera la gent d'aquí se sentiria millor i, sobretot, més satisfeta". A més Maitia deixa entreveure que aquesta reforma res-

taria molts arguments als separatistes bascos d'esquerres.

Maitia insisteix a dir que els socialistes no han estat mai traïdors a l'antic projecte de crear el departament basc. Mitterrand no va dur a terme la seua promesa perquè —en opinió de Maitia— eren els mateixos bascos d'Iparralde, la majoria votants del centre-dreta i influïts clarament per gent com Inchauspe, els qui no volien aquest departament. "No podíem prendre una decisió d'aquell calibre sabent que una majoria de la població estava en contra", diu Maitia. "El principal problema està entre els mateixos bascos; ens n'hem de convèncer nosaltres primer."

I Maitia reflexiona sobre un altre dels aspectes que configuren l'activitat política d'Iparralde, la divisió: divisió en el si dels partits, siga el RPR o la UDF, i divisió entre els mateixos abertzales.

Entre el centre i la dreta, hi ha moviments contradictoris: hi ha qui fa campanya públicament a favor del departament i qui no vol ni sentir-ne a parlar. Michel Inchauspe és conscient que en el seu propi partit, bé siga a Iparralde o a París, la seua actitud favorable al departament troba poc eco i que es converteix en un petit illot dins del RPR. Més d'un analista polític troba raons personalistes de gran pes en el posicionament d'Inchauspe dirigides a una destinació clara: Bayrou. La disputa personal entre els dos dirigents arriba a tals proporcions que, segons afirmen alguns entrevistats, Inchauspe busca posar la darrera traveta al president del Consell General dels Pirineus Atlàntics, vertader "enfant terrible" de la zona. Tanmateix els "cacics" bascos locals de la dreta francesa estan més a prop d'Inchauspe, encara que de moment tracten de mantenir-se en un segon pla, més allunyats de les desavinences entre els homes forts del departament.

L'argument de la violència i de les aspiracions separatistes dels abertzales bascos ha estat des de fa dècades esgrimit pels opositors al departament. I la síndrome corsa també plana sobre el departament basc. Iparralde, "refugi d'ETA" durant molts anys, ha lluitat de ma-

nera incessant contra els seus dos principals obstacles: la concepció jacobina i centralista de França i, d'altra banda, l'aurèola de la violència i el terrorisme sobre cada una de les reivindicacions realitzades perquè la seua identitat i el seu "fet diferencial" puguen tenir cabuda en una estructura jurídica i administrativa diferenciada. "La violència va contra l'abertzalisme, la gent d'aquí no vol violència", reconeix Aniotzbehere. Ningú no vol el reconeixement de la seua identitat i de la seua cultura basca "a canvi d'un preu tan alt".

Les formacions abertzales, encapçalades per la coalició Abertaleen Batasuna (Unitat dels Abertzales) no han vist mai amb bons ulls la reivindicació del departament, perquè al seu parer aquesta nova estructura administrativa no significaria cap avenç, simplement la dependència es reduiria a París. "El departament basc no pot ser un objectiu, perquè no aportaria res per millorar la situació de l'euskera ni per aconseguir un equilibri en el desenvolupament econòmic de l'interior i de la costa. És a dir, en tot cas seria un primer pas, però no el darrer."

És cert que consideren positiva la votació favorable dels alcaldes, "perquè assenyalava una evolució de les mentalitats polítiques del país", com escrivia Richard Irazusta, d'Euskal Mugimendu Abertzalea, però per a ells el departament "continua essent una estructura inadequada per a les necessitats del país". Segons els abertzales més radicals, el departament solament constituirà una estructura administrativa "amb poquíssims poders, sotmesa a una tutela directa de l'estat i que a més funciona de manera arcaica". Per aquesta raó ens trobem amb una situació en què el centre, la dreta i l'esquerra intenten tirar d'un carro que en condicions normals representaria les demandes i exigències dels abertzales, però que no compta amb el suport dels sectors més radicals de l'abertzalisme a Iparralde. Un consell per a Iparralde, un estatut d'autonomia o l'autogovern són les reivindicacions dels abertzales d'esquerres.

Les formacions abertzales no veuen amb bons ulls la reivindicació departamental, perquè al seu parer no significaria cap avenç.

Tanmateix aquesta actitud contrària dels abertzales d'esquerra contrasta amb un nacionalisme sociològic, no organitzat entorn de sigles concretes i fins i tot potencial votant de posicions de centre i de dreta. Per a aquests sectors, potser el cas d'Aniotzbehere, l'objectiu és un reconeixement explícit de la realitat basca, de la seua llengua i cultura, que hauria de trobar un marc de cooperació i convivència més ampli, de manera que contribueixca a la revitalització d'aquets aspectes bàsics de la identitat basca. Però dins de França.

Futur incert. La pregunta que sobrevola en aquests moments Iparralde és: i ara, què? Després que la majoria dels alcaldes optaren pel vot favorable, la incògnita que s'o-

bre és quin ha de ser el següent pas i com impedir que aquest debat quede atenallat pel jacobinisme parisenc. La Constitució francesa impedeix als ciutadans d'Iparralde convocar un referèndum que, a més de l'opinió dels alcaldes, permetria prendre la temperatura popular. Diferents opinions animen a continuar el debat i a observar detalladament els passos perquè en un futur no gaire llunyà el departament basc trobe condicions per materialitzar-se. Els socialistes pareix que ja mouen les seues fitxes i intenten promoure un moviment pro departament similar al Bearn, perquè també els bearnesos comencen a plantejar aquest debat i així contribuir a crear un esperit que force París a prendre decisions.

François Maitia confia que al final fins i tot els alcaldes de les grans poblacions acabaran considerant positiu per als seus interessos el departament basc. Per això, segons Maitia, seria positiu que tant els alcaldes que han votat com els que s'abstingueren per por decidiren dur el debat a plataformes públiques més àmplies i fins i tot atragueren els consellers generals dels cantons departamentals. "Com es pot entendre que un alcalde de Baiona tanque les portes a la possibilitat que la prefectura del departament estiga a la seua ciutat?"

Īnaki Gorostidi (Baiona)

Mapa del coneixement social de la llengua basca en els territoris històrics d'Euskal Herria. La població bascòfona d'Iparralde, molt arrelada als aspectes propis de la seua història i cultura, es concentra en l'interior, enfront de la població de la costa, en la seua major part francesos vinguts del nord.